

M A T T H Æ I
V V E S E M B E C I I

Auctoris damnati
I N

Pandectas Iuris Ciuilis

E T

Codicis Iustiniani LIBROS

COMMENTARIIS

cael
colibrosa
de laqueo

OLIM PARATITEA DICTI: hactenus
prohibiti nunc vero cum expurgatione permitti
Nunc ex postrema ipsius Authoris, necnon aliorum quo-
rundam Iurisconsultorum recognitione multo
quon antehac emendatius editi.

C Y M I N D I C E G E M I N O .

14794

FRANCOFVRTI

Sumptibus Antonij Hierati, ANNO M. DC. VI.

Cum Priuileg. Casareo & Regio.

Ex libris D. N. Josephi floren. a Valle

ILLVSTRISSIMO
PRINCIPI AC DOMI-
NO, COMITI PALATINO
AD RHENVM, SACRI ROMANI
*Imperij Archidapifero, & Electori,
Duci Bavarie, &c.*

QVOD Marcus Crassus apud Ciceronem, de illa, quam tantopere miratur, benè dicendi facultate, rectissimè statuit, nunquam eam non ineptam esse, nisi cum est necessaria: idem ad totum susceptæ huius scriptionis genus, iudicio doctorum, verèque sapientium, & solet, & certè potest accommodari. Quorum inter plerosq; constat illud quod verum est, in hoc imminente rerum humanarum occasu, circumactaque iam fermè præcipitantis æui periodo, frustra tantum laboris, in hisce politicis studijs, paulò post defuturis, consumi: scribendiq; accuratorem huius argumenti laboriosam magis quam necessariam, præ melioribus cogitationibus atque actionibus, quæ & necessariò suscipi debent, & esse saluti possunt, perperam, neq; rectè præuerti. Quocirca dādā potius esse cuiq; operam, vt ab occupatione transeuntium & caducarū feriati rerum in pijs veræ religionis & inuocationis assiduæ exercitijs, aduentanti Dei Filio, & ad calculū mortuos iuxta viuosq; propediem reuocaturus, præstolemur: ac ita vita simus, animoque

MATTHÆI WESENBECCII
COMMENTA-
RIVS IN DIGEST.
LIBER I.

DE
IVSTITIA ET IVRÈ,
Titulus I.

- 1 Continuatio tituli.
- 2 Finis Iurisprudentiæ, & media ad finem ducentia.
- 3 Unde dicta sit iustitia, & quàm variè accipiat. (nitio.)
- 4 Triplex iustitiæ vniuersalis definitio, partes & species.
- 5 Diuisio, partes & species.
- 6 Causa efficiens.
- 7 Materia in qua & circa quam.
- 8 Forma, finis & effectus.
- 9 Cognata & contraria.
- 10 Differentia iustitiæ vniuersalis & particularis: & quid sit particularis.
- 11 Diuisio & species iustitiæ particularis.
- 12 De iustitiâ distributiua: quid sit, quæ eius cause, fines, affinitas, contraria.
- 13 De iustitiâ commutatiua: quid sit, quæ causa, eius fines, affinitas, contraria.
- 14 Ius vnde dictam sit: & quid sit, & quotuplex,
- 15 De iure naturali.
- 16 De iure gentium.
- 17 De iure ciuili.
- 18 De æquitate.

I MNIS quæ via & ratione suscipitur, de re quæpiam institutio, principio finem quò res ea fertur arque collimat, prospicere deinde media ad exitum rectè ducentia vestigare prudenter, & aperire solerter debet. Quemadmodum enim viatores, qui & certam metam propositam, & semitam quæ eò recta ferat, probè cognitam habent, minus aberrare possunt: sic in doctrinis artium tradendis, cum initio finis cuiusq; disciplinæ proponitur, & apta subinde methode, commodaq; discendi facultate, quæcûq; eò sine errore peruenire queant, comonstratur: fit vt in tota deinceps institutione hallucinari minus & impingere discètes possint. Eadem viâ insistentes nostri cõpositores, primò finem huius doctrinæ ostendunt: tum cõpositiua ac definitiua methode à summis principijs artis, iuxta seriem & naturalem rerum ordinem progredientes, & ex simplicibus coniuncta, ex antecedentibus consequentia extruentes, ad finem quem initio ostenderunt, perueniunt: & quasi manu ducentes, à ceteris ad metam vsq; huius artis recto itinere studiosos transmittunt.

A

Matthæi VVefenbecij

IN
C O D I C E M
D. I V S T I N I A N I
C O M M E N T A R I V S.

*Cum Rerum & Verborum Indice
copiosiss.*

FRANCOFVRTI AD MOENVM,
Sumptibus Antonij Hierati
M. DC. XII.

AD ILLVSTRISS.
INCLYTVM QVE PRINCIPEM
ac Dominum,

DVCEM SAXONIAE, &c. S. R. I.
Archimarescallum, VIIR. Electo-
rem, &c.

GV M omnia liberalium doctrinarum genera, in quibus
grata DEO fama, secundum Platonem, est sparsa, flo-
rere discuntium doctorumq; studijs oportet: tum Iuris
prudencia studium praecepta quadam studiosa iuventa-
tis opera percolendum est. Nec enim si sacrarum monumenta litera-
rum excipias, ex vllis disciplinis de diuina voluntate certius argumen-
tum haurire possumus, quã ex hoc Iuri fonte: qui in hominum mentib.
innatus, atque ab ipso rerum conditore DEO consecratus gustum pra-
ebet in hac imbecilli caliganteq; natura saltem aliquem, qualisnam sit
caelestis illa mens cuncta gubernantis tuentisq; Dei: nempe quae hone-
stu, iustu, rectis ordine, disciplina, & Rerum pub. & magis gaudeat: a-
uersetur autem, horribiliterq; vindicet contraria. Quid autem est in
terris praestabilius, quid hominis natura magis officioq; consentaneum,
quã diuinitatis voluntatem inuestigatione ingenij perscrutari ac in-
quirere, eamq; perquisitam atque cognitam, quanto maximè fieri po-
test cultu, honore, obseruantia prosequi, & ad eius normam omnia
consilia, cogitationes, actiones, totius denique vitae flectere cursum ac
conformare: In hoc enim conditi, in hoc nati educatiq; sumus, ut ar-
chitectum cum rerum omnium, tum humani generis, Deum agnosca-
mus & veneremur, eiq; in huius vitae statione, grata dicere & facere
studeamus. Iam verò si ad homines, nihil est magnificentius, laudabi-
liusq;, quã ciuili vitae rationibus publicè priuateq; plurimum com-
modare: quis non intelligit Iurisprudencia studium amplissimum esse,
summopereq; colendum? Hac enim scientia latissimè in omnes ciuili-
um actionum partes miris opportunitatibus porrigitur: qua con-
cordia

tur, poena relegationis plecti solent, *l. si quis. 30. ff. de poen.* Sed hac de re tota commodius ad tit. ext. eod. exponetur. & quod satis est, salutiq; esse potest, de fontibus Israel petatur. Neque enim necessarium, sed potius temerarium est, definire numen infinitum, diuisionem querere in essentia simplicissima, aut causas in eo, qui sit omnium rerum causa & finis ineffabilis essentiae & potentiae. Quare venerabundi hac sacra praetercuntes, ad ea, quae nostrae sunt professionis, progrediamur.

DE SACROSA NCTIS Ecclesijs, & de rebus ac pri- uilegijs earum. Tit. II.

- 1 Continuatio tituli.
- 2 Descriptio Ecclesiae, & diuisio.
- 3 Causae.
- 4 Affinitas.
- 5 Contraria.
- 6 De rebus Ecclesiae.
- 7 De priuilegijs.

NON modo sacra sunt Deus & fides catholica, sed res etiã Deo factata: *D. §. sacra. l. ff. de rer. diuis. l. in tantu. 6. §. 2. c. u. l. seq. ff. de iur. in quib. praecipue sunt Ecclesiae: quae non simpliciter sacrae, sed sacrosanctae nostris nominantur: quod non solum Deo sacrae sunt, d. §. sacra. d. l. 6. §. 2. verb. semel ante ad sacra facta. de rer. diuis. sed etiã Principum constitutionib. velut sanctae, l. sanctu. 3. cum l. si q. ff. de rer. diuis. & tot. l. ne quid in o. sacro. ab iniurijs hominũ in priorũ (quae maxima semper multitudo fuit) defendantur, *l. ubi. 7. de sen. l. ubi bapt. l. si quis. 10. & passim. l. ne. de sac. in Cat. 2. sacrosanctas possessiones, hoc est, inuolabiles vocat.**

¶ Ecclesiae Graeco multitudinis nomen, dupliciter nostris accipitur: aliquando vniuersaliter, pro Ecclesia catholica, coetu Dei, *l. osue. 23. 17.* quae verae religionis perpetua est mater, *l. in h. em. 14. l. 1. & rerum omnium humanarum vna conseruatrix, l. 4. f. tit. 1.* Ea est coetus amplectetium veram de Deo doctrinam, & recte vrentium Sacramentis. Loquimur enim non de

triumphante (quod ius nostrũ non pertinet, vt nec humana reliqua, *l. Car. 13.*) sed de militante Ecclesia: quae rursus diuiditur in visibilem, corporalem, seu extremam, in qua multi sunt nõ renati, de doctrina tamen conscientiae: vnde *l. 6. in tra. de pagan.* recte Christianos diuidit in eos, qui reuera sunt, & qui esse dicuntur. & invisibilem seu spirituales, quae est tantum electorũ, crediturq; vt est in Symbolo, non videtur. Alias particulariter accipiunt pro multitudine fidelium particulari, certum in locum congregata: & hoc in titulo potissimum pro Ecclesia materiali, hoc est, locis & templis manu factis, in quae fideles statim temporib; diuini cultus gratia solent conuenire.

¶ Ea constituitur consensu multitudinis hominum, ad minus decem, *c. 2. no. 10. q. 3. auctoritate superioris, c. ad audientiam. de eccles. adif. loco publico congruo, l. in ecclesijs. 11. 7. de epis. & cler. c. ecclesias. de cons. dist. 1. c. cum secundum. de probat. c. si seruus. 54. dist. c. comperimus. 14. qu. vltim. c. 1. & 2. de oper. no. nunc. vnde Bart. in l. si locus. de relig. & sacro. fun. Host. de eccles. adif. nu. 4. sumptibus vniuersitatis cui costruunt, c. quicumque. 16. q. 1. c. ad Apostolicam. de simon. Host. de eccles. adif. nu. 2. assignatis certo numero ministris, in Auth. vi. desunt si numerus, & c. qui diuino Ecclesiae ministerio & cultui praesint: & dote ac redditibus, eum ad eorundem sustentationem, tum ad Ecclesiae instaurationem assignatis, c. cum sicut. de consec. eccles. vt cultus ibi diuinus reueri, & coetus piorum certis diebus ad audienda verbum, vsuq; sacramentorũ, ac publicas preces conuenire possit, *l. si quis. 9. 7. de haeret.* Nam ad vsum hanc ministerij publici, potissimum Ecclesiae costruuntur.*

¶ Affinitas Ecclesiae sunt loca pia, vt orphanotrophia, prochoctrophia, xenodochia, *l. omnes. 23. 7. tit. 1. monasteria, tot. tit. ext. de religiof. dom. ubi Panor. Host. & D. oratoria: §. si quis. in Auth. de eccles. tit. quae larga huius significatione comprehenduntur, non propria: c. 2. ubi Panor. num. 1. & 2. de consuet. Card. Clea. q. 3. de iud. & in favorabilibus, non odiosis, Ecclesiae appellatione ac iure comprehenduntur, c. 27. an. de sup. sig. p. al. c.*